

І. П. Мандрик – кандидат географічних наук, доцент кафедри країнознавства і міжнародних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;
Л. В. Поліщук – студентка 5 курсу факультету міжнародних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Сучасні особливості розвитку іноземного туризму в Ізраїлі

Роботу виконано на кафедрі країнознавства і міжнародних відносин СНУ ім. Лесі Українки

Розглянуто особливості розвитку іноземного туризму в Ізраїлі. Показано місце й роль іноземного туризму в економіці країни. Охарактеризовано основні види туризму та найважливіші туристичні центри Ізраїлю. Визначено основні проблеми розвитку в'їзного туризму в країні.

Ключові слова: Ізраїль, іноземний туризм, види туризму, туристичний центр.

Mandryk I. P., Polischuk L. V. Current Peculiarities of Foreign Tourism Development in Israel. The peculiarities of foreign tourism development in Israel have been considered in the paper. The place and the role of foreign tourism in the economy have been determined. The main types of tourism and major tourist centers in Israel have been characterized. The main problems of entrance tourism development in the country have been defined.

Key words: Israel, foreign tourism, types of tourism, tourist center.

Актуальність теми дослідження. Туризм в Ізраїлі є однією з важливих галузей економіки країни. Величезна кількість археологічних і культурних пам'яток, пляжні зони трьох морів, лікувальні курорти, теплий клімат, а також високий рівень розвитку туристичної інфраструктури та політика держави щодо іноземних туристів сприяють розвитку в'їзного туризму. Тому дослідження сучасних особливостей розвитку іноземного туризму в Ізраїлі є досить актуальним питанням.

Метою дослідження є визначення сучасних особливостей та проблем розвитку іноземного туризму в Ізраїлі. Згідно з поставленою метою вирішувалися такі **завдання:** показати місце та роль іноземного туризму в економіці Ізраїлю; охарактеризувати основні види туризму та найважливіші туристичні центри країни; визначити основні проблеми розвитку іноземного туризму в Ізраїлі.

Результати дослідження. За даними Міністерства туризму Ізраїлю, останнє десятиріччя характеризується коливаннями у сфері в'їзного туризму у зв'язку зі змінами в сфері безпеки та економічної ситуації в Ізраїлі та у всьому світі. У 2000–2003 рр. спостерігалася тенденція до зменшення притоку іноземних туристів, що пов'язано із загостренням політичної ситуації в регіоні. В наступні роки показники в'їзного туризму стали покращуватися, досягнувши пікових значень у 2008 р. Світова економічна криза та операція «Литий свинець» негативно вплинули на розвиток іноземного туризму у 2009 р. (2,7 млн осіб) [7]. У наступні 2010–2013 рр. спостерігається поступове зростання в'їзного потоку та збільшення прибутків від туризму.

У 2013 р. туристична галузь Ізраїлю побила новий рекорд. Країну відвідали 3,5 млн туристів (у 1950 р. – 33 тис.). Прибутки від туризму склали 40 млрд шекелів

(11,5 млрд дол.), у галузі зайнято 195 тис. осіб – 6 % від кількості зайнятих в ізраїльській економіці [2].

У 2014 р. в Ізраїль приїхало 3,3 млн туристів. Це майже стільки ж, скільки в рекордний 2013 р., незважаючи на військову операцію «Нездоланна скеля». Індустрія туризму принесла ізраїльській економіці близько 8,7 млрд євро. У цій галузі було зайнято близько 200 тис. осіб (6 % ізраїльських працівників) [8].

Основна частина туристів приїхала в Ізраїль із США – 626 тис. (19 % від загальної кількості), Росії – 567 тис., Франції – 301 тис., Німеччини – 196 тис., Великобританії – 179 тис., Італії (114 тис.), України (110 тис.), Польщі (63 тис.), Канади (62 тис.) і Нідерландів – 51 тис. осіб.

Більшість іноземних туристів – християни (56 %) та євреї (іудеї) – 24 %. Решта належать до інших релігійних течій або не дотримуються жодної з релігій. 58 % приїхали в Ізраїль уперше, 42 % раніше вже відвідували країну.

У 2014 р., як і у попередні роки, туристи приїжджають в Ізраїль, насамперед, для того, щоби відвідати Єрусалим. Місто відвідали 82 % іноземних туристів. Тель-Авів–Яффа займає друге місце (67 % усіх туристів). На третьому місці – район Мертвого моря – 54 % туристів. Тиверія з озером Кінерет займає четверте місце – 44 % туристів, далі йде Галілея – 34 %.

До найбільш відвідуваних місць належать Стіна плачу (74 %), єврейський квартал старого міста Єрусалима (68 %) та Храм Гроба Господнього (59 %). Сюди слід віднести також «Віа долороса» (53 %) та Єлеонську гору (52 %) [8].

Туристична індустрія Ізраїлю відзначається розвинутою інфраструктурою, високим рівнем обслуговування, ретельно продуманою культурною програмою та індивідуальним підходом до кожного.

Іноземні туристи дістаються до країни переважно авіаційним, а також морським транспортом. Авіалінії зв'язують Ізраїль із багатьма країнами світу. В Ізраїлі знаходяться три аеропорти міжнародного значення, а також декілька внутрішніх, що забезпечують потреби у перельотах всередині країни. Більшість авіаперевезень здійснюється через аеропорт ім. Бен-Гуріона в Лоді (Тель-Авів) – у 2014 р. 78 % усіх відвідувачів. Аеропорт м. Ейлат посідає друге місце за пасажирообігом, оскільки це місто – курортний центр країни, розміщений на узбережжі Червоного моря. Невелика кількість міжнародних рейсів здійснюється із аеропорту м. Хайфа. Головні морські порти – Хайфа, Ашдод й Ейлат (на Червоному морі). Туристи можуть також переміщатися на автомобілях та автобусах з території сусідніх держав – Єгипту, Йорданії тощо [6]. Проте основними видами туристичного транспорту всередині держави є комфортабельні автобуси, а також маршрутні таксі, які працюють у суботу.

Сьогодні Ізраїль пропонує туристам з усього світу й сонячні пляжі, й мальовничі коралові рифи, й можливість побачити культурні, історичні та релігійні пам'ятки. Тому в країні розвинені різні види туризму, найпопулярнішими з яких є: релігійний, курортно-пляжний, медичний, лікувально-оздоровчий, культурно-пізнавальний, спортивний, агротуризм, бізнес-туризм.

Релігійний туризм Ізраїлю є одним із найпопулярніших видів серед туристів, передусім, із країн Східної Європи та Африки. Ізраїль є особливо цікавими для туристів паломницькими місцями. Найбільша їх кількість сконцентрована в самому місті Єрусалим – світовому центрі трьох релігій – християнства, ісламу та іудаїзму. Подорожуючи Єрусалимом, паломники відвідують місця, пов'язані з останніми днями земного життя Ісуса Христа. Вони бувають у Гетсиманському саду, де після зрадницького поцілунку Іуди був схоплений Ісус, приходять на гору Сіон, де Господь здійснив з учнями останню трапезу й встановив таїнство Євхаристії. Проте найголовнішим паломницьким маршрутом міста є «Віа Долороза» – Скорботний

шлях, по якому Спаситель під тяготою хреста йшов на Голгофу. Найбільшою святинею усього християнського світу є Храм Гробу Господнього (Голгофа, Камінь помазання, Кувуклія та інші святині храму). В місті також знаходяться Маслична Гора, Церква Вознесіння з її каплицею, Гефсиманський сад (Храм Страстей Господніх – «Церква Усіх Націй», Гробниця Божої Матері); гора Сіон та інші святині [5].

На території Ізраїлю спостерігається значна концентрація християнських паломницьких об'єктів. Зокрема, найбільшими паломницькими центрами на території країни є Віфлеєм, Поле Пастушків, Назарет, Табха, Хеврон, Капернаум, Тель-Авів (Яффа), Кесарія, Хайфа, Ейн Карем, гора Фавор, гора Спокус, річка Йордан та багато інших християнських святинь.

Медичний туризм в Ізраїлі можна назвати найбільш зручним і практичним видом туризму, адже він поєднує в собі як лікування, так і відпочинок. Ізраїль вже багато років вважається світовим лідером охорони здоров'я й медичного туризму. Багато хто їде в Ізраїль для того, щоб пройти конкретне лікування, хтось для того, щоб пройти діагностику й повне обстеження, хтось із туристів проходить оздоровчий курс. Найчастіше в клініки звертаються з такими захворюваннями, як онкологія, кардіологія, нейрохірургія, пластична хірургія, репродуктивна медицина.

У медичному туризмі найбільш популярним напрямом вважається лікувально-оздоровчий. Лікувально-оздоровчий напрямок пов'язаний із перебуванням пацієнта на різних курортах Ізраїлю, які організовані при провідних медичних центрах. Більшість курортно-оздоровчих центрів зосереджено навколо озера Кінерет і Мертвого моря, проте подібні центри є й в інших районах Ізраїлю [4].

Мертве море – одна із найзнаменитіших й унікальних здравниць світу. Тут можна знайти дивовижне поєднання природних ресурсів із кліматичними умовами: найсолоніше у світі озеро, багате мінералами [1], термомінеральні води, лікувальні чорні грязі, знижений рівень ультрафіолетового проміння, сухе, багате мінералами повітря з приємною температурою, відносно високою концентрацією кисню та практично з повною відсутністю алергенів та інших шкідливих домішок. Під наглядом висококваліфікованих лікарів тут успішно лікуються артрити, неврози, алергії, серцево-судинні, шкірні та інші захворювання [4].

Курортно-пляжний туризм дуже популярний серед іноземних туристів. Курорти розміщені переважно у трьох районах: практично вздовж усього узбережжя Середземного моря, на Червоному морі та Мертвому морі. На середземноморському узбережжі від Ашкелона на півдні й до кордону Лівану на півночі простягається смуга курортних міст. Найвідомішими з них є: Нагарія – курорт із чудовими піщаними пляжами, де можна зайнятися відсерфінгом; Нетанія – курорт із чудовими пляжами, великим вибором розваг, комфортабельними готелями; Дор, розміщений північніше Кесарії; Герцлія з розкішними готелями й яхт-клубом. На південь від Тель-Авіва тягнуться пляжі Бат-Яма, піщані дюни Аццода та приморське курортне містечко Ашкелон.

Ейлат – найбільший курорт на узбережжі Червоного моря, широковідомий як прекрасне місце відпочинку й туризму, особливо для тих, хто любить море та сонце. Крім прекрасних білих пляжів із коралового піску туристів в Ейлаті приваблює унікальна морська фауна, насамперед різноманітні корали. До послуг туристів – екскурсійні катери з прозорим дном, підводна обсерваторія, підводний човен. Можна зайнятися віндсерфінгом, вітрильним спортом, підводним плаванням, водними лижами. Ейлат славиться також відмінною морською риболовлею на тунця, барракуду, інших великих риб. Тут організуються захоплюючі екскурсії й сафари на джипах та верблюдах по пустелі Негев [3].

Спортивний туризм має велике значення для економіки країни. Ізраїль, в якому відбувається багато спортивних подій місцевого та міжнародного значення, приваблює спортсменів і уболівальників з усього світу. Найбільш популярними видами спорту в країні є баскетбол, футбол, дзюдо, теніс, віндсерфінг. Найважливіші спортивні об'єкти Ізраїлю: Ейлат славиться кораловими рифами для занять підводним плаванням; Кейсарія й Гааш – майданчиками для гольфу; на Хермон приїжджають взимку покататися на гірських лижах; у тель-авівському районі Яд Еліягу проводяться найважливіші баскетбольні матчі; в Рамата-Шароні обладнані чудові тенісні майданчики; на стадіоні в Рамат Гані проводяться матчі з участю кращих футбольних команд світу, на морі проводяться змагання яхтсменів і віндсерфінгістів; у пустелі Негев влаштовуються змагання з орієнтування на позашляховиках. Найважливіша спортивна подія в Ізраїлі для спортсменів-євреїв з усього світу – Маккабіада, що проводиться раз у чотири роки [7].

Сільський туризм Ізраїлю – галузь, яка швидко розвивається. Зараз у країні пропонується понад 8000 одиниць житла, крім того ще близько 3 тис. кімнат у пансіонатах, кібуцах і мошавах, що розміщені в сільській місцевості. 75 % одиниць відпочинку розміщені на півночі Ізраїлю у зв'язку з природними перевагами цього району – прохолодним кліматом, безліччю водних джерел, багатою рослинністю. 15 % одиниць розміщені на півдні країни. Сільський туризм став істотним компонентом економіки периферійних районів, частково поповнюючи зниження доходів від сільськогосподарської діяльності.

Ізраїль – одна з небагатьох країн світу, де швидкими темпами розвивається діловий туризм. У країні проходить безліч великих виставок, які представляють національні та світові інформаційні й комп'ютерні технології, а також розробки у сфері оборони, медицини, сільського господарства тощо. Приймаючи щорічно велику кількість бізнес-туристів, туристична індустрія Ізраїлю надає послуги світового класу.

Ізраїль вже давно не тільки приймає гостей-бізнесменів, що зацікавлені у ізраїльській промисловості, а й слугує відправною точкою для укладання різних комерційних угод на світовий арені. Різноманітні компанії – від багатонаціональних корпорацій, які володіють виробничими потужностями в Ізраїлі, до ізраїльських ріелтєрських компаній – надають професійні бізнес-послуги на найвищому міжнародному рівні. До бізнес-послуг належать готелі, які оснащені всім необхідним для прийому ділових відвідувачів на високому рівні, оренда залів для проведення різних заходів і церемоній, комплекси різної місткості для проведення конференцій, виставкові зали з передовою мультимедійною технікою й найсучаснішим обладнанням, а також транспортні послуги класу люкс.

Однак, незважаючи на позитивні сторони організації туризму в Ізраїлі, є низка проблем суто політичного характеру. Зокрема, у зв'язку із постійною політичною напругою та підвищеними заходами безпеки, поліцейськими активно практикуються перевірки особистих речей громадян при вході у торговельні центри, організації, банки та у місцях скупчення людей. Туристам і паломникам необхідно чітко виконувати вимоги представників правоохоронних органів Ізраїлю, а також служб безпеки в аеропортах, установах та інших громадських місцях країни. Необхідною вимогою владних структур є наявність при собі паспорту. Туристам рекомендується, по-можливості, утриматися від відвідання заходів із масовим скупченням людей [5]. Також не рекомендується відвідання міст країни, які розміщені у безпосередній близькості від Сектору Газа й можуть бути підданими ракетним обстрілам із його території.

Висновки. Отже, Ізраїль володіє різноманітними природно-рекреаційними та культурно-історичними ресурсами, що дає змогу розвивати такі види туризму, як

паломницький, курортно-пляжний, лікувально-оздоровчий, спортивний, сільський, діловий та інші. Найбільша кількість туристів приїжджає в країну з США та Росії. Найбільш відвідуваним містом Ізраїлю є Єрусалим.

Джерела та література

1. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навч. посіб. / В. В. Безуглий. – К. : Академія, 2005. – 704 с.
2. Израиль: доходы от туризма – 40 миллиардов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://mignews.com/news/travel/world/090114_173204_98898.html
3. Израиль: что посетить? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.israeltoday.ru/articles/dostopr/>
4. Медицинский туризм в Израиле – почему выбирают израильскую медицину? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.topichilov.com/le4enie-v-izraele>
5. Патійчук В. О. Особливості сучасного розвитку християнського паломницького туризму в Ізраїлі / В. О. Патійчук, А. В. Адожина // Актуальні проблеми країнознавчої науки : матеріали I Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції (м. Луцьк, 9–10 жовт. 2014 р.) / за ред. В. Й Лажніка. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – С. 20–25.
6. Патійчук В. О. Особливості функціонування сучасної транспортної системи Ізраїлю / В. О. Патійчук, М. В. Макарова // Наук. вісник Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2002. – № 1. – С. 223–227.
7. Сайт Министерства туризма Израиля [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.goisrael.ru/Rus/Pages/default.aspx>
8. 3,3 миллиона туристов в 2014 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://israelreport.ru/tourism/9292/33-milliona-turistov-v-2014>.

УДК 379.85(091)(477)

Н. Н. Коцан – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри країнознавства і міжнародних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;
А. В. Яворська – студентка 5 курсу факультету міжнародних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Історія розвитку дитячого туризму в Україні

Роботу виконано на кафедрі країнознавства і міжнародних відносин СНУ ім. Лесі Українки

Розглянуто особливості розвитку дитячого туризму в Україні. Аналізуються основні етапи розвитку дитячого туризму. Наведено приклади дитячих оздоровчих центрів. Вказано подальші можливості розвитку дитячого туризму в Україні.

Ключові слова: туризм, дитячий туризм, етапи розвитку, історія формування, Україна.

Kotsan N. N., Yavorska A. V. The History of the Development of Children's Tourism in Ukraine. The peculiarities of development of children's tourism in Ukraine. Analyzes the main

---

© Коцан Н. Н., Яворська А. В., 2015